

SCI-CONF.COM.UA

INTERNATIONAL SCIENTIFIC INNOVATIONS IN HUMAN LIFE

**PROCEEDINGS OF I INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
JULY 28-30, 2021**

**MANCHESTER
2021**

INTERNATIONAL SCIENTIFIC INNOVATIONS IN HUMAN LIFE

Proceedings of I International Scientific and Practical Conference

Manchester, United Kingdom

28-30 July 2021

Manchester, United Kingdom

2021

UDC 001.1

The 1st International scientific and practical conference “International scientific innovations in human life” (July 28-30, 2021) Cognum Publishing House, Manchester, United Kingdom. 2021. 443 p.

ISBN 978-92-9472-195-2

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // International scientific innovations in human life. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Manchester, United Kingdom. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/i-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientific-innovations-in-human-life-28-30-iyulya-2021-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: manchester@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2021 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2021 Cognum Publishing House ®

©2021 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

1.	<i>Dobrovolska N.</i> SETTING FOR SUCCESS DURING DISTANCE LEARNING.	9
2.	<i>Gosteva O. V.</i> CULTURAL DETERMINISM AND THE CONTEMPORANEITY.	14
3.	<i>Hobela V. V., Hobela V. M.</i> THE MAIN SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS REVIEW.	19
4.	<i>Klimko Yu. E., Pisanenko D. A., Mihalchenko A. A.</i> SYNTHESIS OF ADAMANTYL CONTAINING TRIAZEPINONES.	24
5.	<i>Koycheva T., Yu Haiyu</i> THE SPECIFICS OF THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF CHOREOGRAPHY TEACHERS IN UKRAINE.	27
6.	<i>Kubrish N., Lipskaya D.</i> INTERCONNECTION OF SHAPING METHODS AND VISUALIZATIONS IN ARCHITECTURAL CREATIVITY.	32
7.	<i>Manko A.</i> SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF MOUNTAIN SKIING IN THE LVIV REGION.	39
8.	<i>Nedilska L., Nedilska S.</i> TRENDS OF THE STOCK MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE.	49
9.	<i>Reshetilova N., Protcak T., Sluhenskaya R., Kulish N.</i> COMPONENT LINKS OF TEACHING THE SUBJECT "HUMAN ANATOMY".	53
10.	<i>Semenenko S. B.</i> PEDAGOGICAL ASPECT OF THE TEACHER'S PERSONALITY AND ITS INFLUENCE ON PROFESSIONAL CULTURE IN THE EDUCATION SYSTEM.	57
11.	<i>Suima I. P.</i> TACTICS AND STRATEGIES OF SPEECH INTERACTION.	62
12.	<i>Tkachenko E. V.</i> HUMAN TYPOLOGICAL ASPECTS CONTRIBUTION INTO AUTONOMIC REGULATION ACTIVITY IN NORM AND PATHOLOGY.	71
13.	<i>Yevstihnieiev I. V.</i> ULTRASONOGRAPHY IN THE DIAGNOSIS OF METASTASES IN THE LYMPH NODES OF THE NECK IN CASE OF HEAD AND NECK TUMORS.	78
14.	<i>Yurkovskiy A. M., Achinovich S. L., Pismennikova E. I.</i> COLORING OF FILM PREPARATIONS (FRAGMENTS), CONSISTING OF DENTISTS FIBROUS CONNECTION TISSUE: NEW APPROACHES.	85

15.	<i>Zyma O., Rahomov R., Redkin O.</i> THE INFLUENCE OF LIGHTING ON LABOR PRODUCTIVITY.	90
16.	<i>Апенько Т. І.</i> ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМИ МАРКЕТИНГОВОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.	93
17.	<i>Брянський Г. Є.</i> ЕТИКО-ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.	102
18.	<i>Бондаренко Н. В.</i> РЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УМІЖПРЕДМЕТНЕННЯ У КОМПЕТЕНТНІСНОМУ НАВЧАННІ МОВИ.	107
19.	<i>Бутузова Л. П., Фірсовська Н. Ю.</i> ПСИХОЛОГІЧНА ПРЕВЕНЦІЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ АСИСТЕНТА ПЕДАГОГА.	117
20.	<i>Варивончик Д. В.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ РИЗИКАМИ, ЩО ЗУМОВЛЕНІ ВАЖКІСТЮ ТА НАПРУЖЕНІСТЮ ПРАЦІ В ЗАКЛАДАХ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.	125
21.	<i>Видавская-Сколот А. Г., Видавская-Сколот А. О., Сафоненко-Сколот А. В., Тукан-Сколот М. Г.</i> НЕВИДИМЫЕ ПОМОЩНИКИ ЧЕЛОВЕКА.	133
22.	<i>Гамза А. В.</i> МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧИХ УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ РОБОТИ НАД ДІЄСЛІВНИМ МАТЕРІАЛОМ.	146
23.	<i>Гевчук А. В.</i> НОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ.	157
24.	<i>Григоров Г. А.</i> ВИКЛАДАННЯ БІОЛОГІЇ З УРАХУВАННЯМ БАГАТОМАНІТНОСТІ.	165
25.	<i>Дейчаківська О. В.</i> TYPES OF MODALITY OF THE ENGLISH ADJECTIVES IN THE FUNCTION OF THE PREDICATIVE.	169
26.	<i>Денисенко М. П., Бреус С. В.</i> АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДЕРЖАВИ.	175
27.	<i>Дудніков В. С.</i> ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНИЙ ПРИВОД СИСТЕМИ ГАЛЬМУВАННЯ ВІТРОКОЛЕСА.	185

28. **Івасівка Х. П., Пальтов Є. В., Масна З. З., Кривко Ю. Я.** 192
ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІНИ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ
СЛИЗОВОЇ ТА ХРЯЩІВ ГОРТАНІ ЩУРА НАПРИКІНЦІ 42
ДОБИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ОПОЇДНОГО ВПЛИВУ ТА
ЧЕРЕЗ 56 ДІБ ПРИ ВІДМІНІ ОПОЇДУ.
29. **Ігнатишин В. В., Ігнатишин А. В., Іжак Т. Й., Ігнатишин М. Б.,** 199
Ігнатишин В. В. (мол.)
АСТРОФІЗИЧНИЙ АСПЕКТ ГЕОДИНАМІЧНОГО ТА
СЕЙСМІЧНОГО СТАНІВ ЗАКАРПАТТЯ ЗА 2019 РІК.
30. **Кайсанова Г. Б., Комилов К. С.** 210
ТЕХНОЛОГИЯ ВОЗДЕЛЫВАНИЯ ОГУРЦОВ В ТЕПЛИЦЕ С
ПРИМЕНЕНИЕМ ОРГАНИЧЕСКОГО ГУМИНОВОГО
УДОБРЕНИЯ ТУМАТ.
31. **Квасников П. К.** 215
МУЛЬТИМЕДІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ – СКЛАДОВА ЧАСТИНА
СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ.
32. **Кіщенко Н. Д., Олександрова Г. М., Кузьміна Т. П., Гром О. І.** 218
АРХЕТИПНА ПРИРОДА КОНЦЕПТУ МУДРІСТЬ.
33. **Ковтун О. В.** 224
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНОГО
ПРОФІЛЮ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИННИХ
ОБМЕЖЕНЬ: СВІТОВИЙ ДОСВІД.
34. **Кокнова Т. А., Лісницька В. В.** 235
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖУ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ
МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.
35. **Кокнова Т. А., Небесний М. Г.** 242
АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ
ЗАПОЗИЧЕНЬ У РОМАНІ Е. ГЕМІНГВЕЯ “І СОНЦЕ СХОДИТЬ”.
36. **Комаров В. А., Сендецкий Н. Н., Сашук С. И.** 250
ПРИМЕНЕНИЕ МЕТОДА НЕРАЗРУШАЮЩЕГО КОНТРОЛЯ,
ОСНОВАННОГО НА ВОЗБУЖДЕНИИ ЧАСТОТ
СОБСТВЕННЫХ КОЛЕБАНИЙ, ДЛЯ ВЫЯВЛЕНИЯ
ЗАРОЖДАЮЩИХСЯ ДЕФЕКТОВ В КОНСОЛЬНО
ЗАКРЕПЛЕННЫХ ПЛОСКИХ ОБРАЗЦАХ – АНАЛОГАХ
УПРУГИХ КОНСТРУКЦИЙ ТИПА КРЫЛА САМОЛЕТА.
37. **Костенко О. В.** 260
ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ДАНІ ІоТ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ
ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ
ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ.
38. **Кравчук В. Т., Човнюк Ю. В.** 266
ЕВОЛЮЦІЯ ПРУЖНОВ’ЯЗКОПЛАСТИЧНИХ МОДЕЛЬНИХ
УЯВЛЕНЬ ПРО ВІБРАЦІЙНЕ УЩІЛЬНЕННЯ БЕТОННИХ
СУМІШЕЙ ЯК КАПЛЯРНО-ПОРИСТИХ ТІЛ. V.

39.	Кучинська І. В. РОЛЬ ПРОФІЛЮВАННЯ У ВИЯВЛЕННІ ЗЛОЧИНІВ ПО РОЗПОВСЮДЖЕННЮ ПСИХОТРОПНОЇ РЕЧОВИНИ МЕТАМФЕТАМІН.	276
40.	Лаврова І. А. ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ.	280
41.	Лазнева І. О., Переверзєва А. В., Некрасов Ю. В. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ НА МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС.	289
42.	Маковецька Н. В., Дядечко А. І. ТЕНДЕНЦІЇ СВІТОВОЇ ГОТЕЛЬНОЇ ІНДУСТРІЇ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.	294
43.	Маньковський Д. С. ДИНАМІКА НЕВРОЛОГІЧНОГО ДЕФІЦИТУ І РАННЬОЇ ЛЕТАЛЬНОСТІ ПАЦІЄНТІВ З ГОСТРИМ ІШЕМІЧНИМ ІНСУЛЬТОМ ЗАЛЕЖНО ВІД АЛЕЛЬНОГО ПОЛІМОРФІЗМУ ГЕНІВ ПРОТЕАСОМ. ЧАСТИНА І: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ.	298
44.	Мельник О. В., Щербина С. О., Даценко С. М., Іванін Д. В. ЕФЕКТИВНІСТЬ БІОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ЧАСНИКУ.	304
45.	Миколаєць А. П. ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.	307
46.	Молнар Г. Т. МОДЕЛЬ ЗМІЦНЕННЯ СПОЖИВЧИХ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.	313
47.	Мохорт Г. А., Рогозинський В. О., Коваль А. Л. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІНФЕКЦІЙНОЇ ЗАХВОРЮВАНОСТІ ТА СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА 2019 ТА 2020 РОКИ.	316
48.	Мулеса О. Ю., Білак Ю. Ю. ДЕЯКІ ЗАДАЧІ КІЛЬКІСНОГО ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП.	325
49.	Павленко Т. А. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ІННОВАЦІЙ НА ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.	328
50.	Погосян Ш. П. ВІЗОВИ ЕКОНОМІКИ НОВОГО ТЕХНОЛОГІЧЕСКОГО ПОКОЛЕННЯ.	333
51.	Полєвікова О. Б., Макарова А. П. РАНКОВІ ЗУСТРІЧІ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ПОЛЕ ТА СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ.	340
52.	Протас М. О. АРТ-ЕПІСТЕМА ПОСТКОЛОНІАЛЬНОЇ САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ.	347

53.	<i>Путалкевич І. П., Коляса О. В.</i> МОТИВИ І ПЕРСОНАЖІ У ТВОРЧОСТІ ВУДІ АЛЛЕНА.	358
54.	<i>Рожкова І. Г.</i> ПОЕТИЧНИЙ ЕПОС 12 СТ. «ДИГЕНІС АКРИТ» ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО НОВОГРЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ГРЕЦЬКОЇ НАРОДНОЇ МОВИ ДИМОТИКИ.	364
55.	<i>Романенкова Ю. В.</i> ОСНОВНЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ЯЗЫКА КИЕВСКОГО ГРАФИКА АРКАДИЯ ПУГАЧЕВСКОГО.	368
56.	<i>Семашко К. А.</i> МОДЕЛЮВАННЯ ТІНЬОВОЇ ТА ЛЕГАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.	376
57.	<i>Скоростецька О. О.</i> МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ФУНКЦІОНАЛ ТУРИСТИЧНОЇ ДЕСТИНАЦІЇ «КИЇВ».	379
58.	<i>Старко І. Є.</i> ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МЕНЕДЖЕРА У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ.	383
59.	<i>Фан Сін-Сюань</i> У. ШЕКСПІР ЯК ІНСПІРАТОР В ЧАСОПРОСТОРІ КУЛЬТУРИ: ДІАЛОГ У ВЕЛИКОМУ ЧАСІ.	388
60.	<i>Федоров В. В., Філіпова Г. А., Яновський В. В.</i> ВДОСКОНАЛЕНИЙ ГЛУШНИК ШУМУ БРОНЕАВТОМОБІЛЯ КРАЗ-MPV «FIONA».	398
61.	<i>Чуйко Г. В., Комісарик М. І.</i> ПРОКРАСТИНАЦІЯ: СУТНІСТЬ І ПРИЧИНИ.	408
62.	<i>Чупринка В. И., Чупринка Н. В., Василенко А. Л.</i> МАТЕМАТИЧЕСКОЕ И ПРОГРАММНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ДЛЯ АВТОМАТИЗИРОВАННОГО ПРОЕКТИРОВАНИЯ ПЕРЧАТОК.	417
63.	<i>Чухно І. А.</i> ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО ЗВО ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.	426
64.	<i>Швець Т. А., Швець Н. В., Швець О. В.</i> СЕМАНТИЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЯК ЗАСІБ ЗБАГАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНОГО ФОНДУ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.	436

УДК 373.3.016:811.161.2'367.627 (07)

**МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧИХ
УМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ
РОБОТИ НАД ДІЄСЛІВНИМ МАТЕРІАЛОМ**

Гамза Анна Володимирівна

к.п.н., доцент

кафедри теорії і методик початкової освіти

Рівненського державного гуманітарного університету

м. Рівне, Україна

У статті визначено методичний аспект дієслова як морфологічної одиниці мови у початковій школі; з'ясовано ключові чинники, що впливають на формування та розвиток текстотворчих умінь у процесі використання елементів опису дії у навчальних текстах; доведено важливість дієслова під час аналізу текстів та створення власних зв'язних висловлювань, як основного компоненту розвитку мовлення; визначено оптимальну систему відбору вправ, які сприяють підвищенню динаміки створення власних текстів залежно від стилю мовлення.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, дієслово, опис, елемент дії, текст, текстотворчі уміння.

Семантична природа дієслова як носія динамічної предикативної ознаки функціонально зумовлена лексичними і граматичними елементами його семантичної і словотвірної структури. Як ознакове слово, воно поєднує в собі універсальне та ідіотнічне, а його зміст стосується багатьох мовних рівнів. У синтаксичній теорії помітні тенденції переорієнтації лінгвістичних досліджень «від значення до форми». Цікавим для нашого дослідження є вплив функціонально-семантичного підходу до вивчення морфології, а саме, аналіз А. Загнітком морфологічних категорій дієслова на основі комунікативної та когнітивної функції мови. І. Вихованець, К. Городенська, М. Мірченко, М.

Калько спрямовують науковий пошук на осмислення складних процесів міжчастиномовної та внутрішньокатегорійної взаємодії, виявлення сутності зв'язків *морфології, синтаксису та словотвору*, що покладено в основу дослідження формування текстотворчих умінь у процесі вивчення дієслова в початковій школі.

Значний інтерес науковців до проблеми текстотворення ілюструє її актуальність та важливість. У психолого-педагогічній літературі обґрунтовано питання породження й розуміння тексту (Н. Болотнова, Н. Валгіна, І. Гальперін, Л. Доблаєв, М. Жинкін, І. Зимня, О. Леонтьєв, І. Синиця, З. Тураєва та ін.); лінгвістичної природи тексту (І. Арнольд, Н. Арутюнова, Ш. Баллі, Ф. Бацевич, М. Бахтін, Е. Бенвеніст, Т. Єщенко, А. Загнітко, І. Ковалик, І. Кочан, Л. Мацько, О. Москальська, О. Селіванова та ін.). Проблему текстотворення в контексті мовленнєвого розвитку розглянуто в працях дослідників дошкільної освіти (А. Богуш, О. Бородич, Н. Гавриш, К. Крутій, Є. Тихеева, І. Ушакова, В. Яшина та ін.); початкової та середньої (В. Бадер, З. Бакум, Н. Бібік, Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Глазова, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Грона, С. Дубовик, В. Каліш, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, К. Климова, О. Кучерук, Т. Ладиженська, М. Львов, Т. Маркотенко, С. Омельчук, М. Пентилюк, Н. Сіранчук, Н. Скрипченко, В. Собко, С. Соловейчик, В. Статівка, І. Хом'як, О. Хорошковська, С. Яворська та ін.).

Мета статті – розкрити лінгвістичні аспекти формування текстотворчих умінь у процесі вивчення дієслова.

Дієслово асоціюється постійно з ознакою присудковості, що загалом відповідає його семантиці і синтаксичній спеціалізації в ядерній площині, яку створюють особові форми. Без активної взаємодії особової семантики з самою семантичною структурою лексеми не може вибудовуватись дієслово [2, с. 301]. А. Загнітко стверджує, що дієслово функціонує завдяки його прилученню до предиката, його властивостей. Специфіка дієслова у предикативній функції зумовлює всю систему його категорійних значень та реалізацію просторово-часової стратифікації денотативного змісту речення

щодо особи мовця, на що спрямовані первинні функції форм часу, способу, виду дієслова [2, 302].

На думку С. Яворської «головне завдання уроків української мови – навчити дітей змістовно, логічно й чітко висловлювати думки, виробити необхідні навички грамотного письма [5].

Як типова форма репрезентації предиката в українській мові у своїй семантичній структурі дієслово прогнозує синтагматичні семи, які заповнюються відповідними аргументами. Спрямованість дієслівної лексеми на синтаксичний рівень не означає рівно великість її формальних показників як експонатів окремих категорійних значень предикативним величинам, які можуть збігатись, суперечити одні одним. Тому й виникає необхідність послідовного розмежування морфологічного часу дієслова і синтаксичного часу предикативної одиниці, семантики модальності речення і значення способу дієслова. Аналіз усіх цих складників зумовлює неодноплановий підхід до тлумачення самої предикативності, що є облігаторною величиною всіх реченнєвих структур [2].

У дослідженні дієслово розглядається, як центральний клас ознакових слів, що виражають дії, процеси та стани, виступають організаційним ядром елементарного простого речення, мають активну й широку валентність, найбільший набір морфологічних категорій і виконують у реченні основні формально-синтаксичні функції – присудка та головного члена односкладного речення.

Важливою для формування граматико-стилістичних умінь є функціональна характеристика виду дієслова, яка спирається на його словозмінну й класифікаційну сутність. Вона уможливила виділення видів, що ґрунтуються на граматичних формах того самого слова, на різних словах та на частково різних – частково тотожних, коли в межах однієї лексеми можлива видова корелятивність унаслідок варіативності лексико-семантичних компонентів. Перший тип, що репрезентує словозмінний характер морфологічної категорії виду, найпослідовніше виявляється у видових парах,

утворених за допомогою суфіксів імперфективації. Другий тип видових кореляцій наявний серед перфективів, яким властива поняттєво-акціональна похідність, третій тип поширений серед перфективів з акціональною зміною твірної семантики в похідній основі [2, с. 215-216].

У контексті текстодослідження категорія стану дієслова має статус *морфолого-словотвірно-синтаксичної* категорії. Вона ґрунтується на опозиції грамам зі значеннями перехідної дії та результативного стану, типовими представниками яких є відповідно перехідні дієслова із семантикою дії та аналітичні дієслова, що передають результативний стан як наслідок виконання дії і виражені предикативно вжитими пасивними дієприкметниками доконаного і недоконаного виду або предикативними формами на *-но*, *-то*, які відіграють ключову роль у доборі експериментальних граматико-стилістичних вправ [1, с. 246].

Оскільки дієслово є морфологічним словом, семантика якого визначає здатність / нездатність дії поширюватися / не поширюватися на об'єкт – конкретний предмет або істоту, вжиті у валентно зумовленій дієсловом об'єктній позиції, а також наявність перехідності / неперехідності дають підстави кваліфікувати дієслівну категорію перехідності / неперехідності як *морфолого-словотвірно-синтаксичну* [1, с. 250].

Протиставлення дієслівних форм щодо моменту мовлення реалізується в граматичних формах *теперішнього*, *минулого* та *майбутнього* часу. Вони передають часову послідовність подій, явищ, які відбувалися, відбуваються та відбудуться в об'єктивній дійсності щодо моменту мовлення та є цікавими для нашого дослідження. Оскільки категорія часу є однією з центральних власне-дієслівних граматичних категорій, яка разом з іншою центральною категорією способу передає основну синтаксичну категорію речення – предикативність, яка активно використовується в експериментальній системі вправ щодо формування в учнів початкових класів структурно-композиційних та граматико-стилістичних вмінь під час вивчення дієслова.

Ядро категорії часу становить грамема *теперішнього* часу. Вона означає

дії, процеси та стани, які відбуваються одночасно з моментом повідомлення про них.

Грамема *минулого* часу виражає об'єктивно реальні дії, процеси та стани, що відбувалися (виявлялися) або відбулися (виявилися) в певний часовий проміжок до моменту мовлення. Наприклад: *Шевченко завжди з вами, бо не видно кінця його пісні, яка перелилася в нові, могутні мелодії борців за світлу будучину, і немає кінця його славі, бо вона заплелася в нову, гарячу славу труда і подвигів народу рідного* (А. Малишко).

Грамема *майбутнього* часу виражає дії, процеси та стани, які є реальними тільки з погляду мовця. Саме він переносить їх у часовий план після моменту мовлення. Наприклад: *Я на вбогім сумнім перелозі Буду сіять барвисті квітки, Буду сіять квітки на морозі, Буду лить на них сльози гіркі* (Леся Українка).

Істотний вплив на розроблення експериментальних вправ має категорія особи, яка членується на три грамеми: грамему першої особи, грамему другої особи та грамему третьої особи. Значення суб'єкта повідомлення передає перша особа, адресата повідомлення – друга особа, об'єкта повідомлення – третя особа. Проте в умовах контексту особові форми можуть набувати вторинних значень. Це стосується першої та другої особи, коли вони виражають узагальнене значення. Наприклад: *Моя хата скраю, я нічого не знаю*.

Категорія числа дієслова так само впливає на формування текстотворчих вмінь і має невластиве-дієслівний характер. Вона зумовлена суто іменниковою категорією числа в процесі формування підметово-присудкової основи речення. Наприклад: *Учень читає книжку і Учні читають книжки; Велосипедист мчить вулицею і Велосипедисти мчать вулицею*. На відміну від іменника категорія числа дієслова має абсолютно словозмінний характер. В особових формах однини і множини дієслів, подібно до іменників у формах однини і множини, один предмет або одна особа протиставляються кількості, більшій від одного. Наприклад: *будинок і будинки, жінка і жінки*. Поєднуючись із множинними іменниками, дієслова набувають формально-граматичної множинності, яка не спирається на реальну множинність. Наприклад: *канікули*

тривають, ворота відчиняються автоматично.

У структурі речення, формуючи граматико-стилістичні вміння, крім валентно зв'язаних, виділяються валентно незв'язані компоненти, що є наслідком різних дериваційних перетворень, передусім згортання підрядної частини складного речення в адвербіальний компонент, який може виражати причинне, цільове, часове, допустове та інші значення: *Учень не вчиться через хворобу* ← *Учень не вчиться, бо хворіє*. Такі компоненти з адвербіальними значеннями виражені прийменниками та похідними іменниками на позначення дій, станів або якостей. Вони залежать не від окремого дієслова, а від підметово-присудкової основи речення в цілому. Дієслово керує валентно зв'язаними компонентами, тоді як валентно незв'язані компоненти з адвербіальними значеннями поєднані підрядним детермінантним зв'язком прилягання з підметово-присудковою основою речення в цілому.

Центральну позицію у структурі речення посідає дієслово, тому що воно, визначаючи семантичні ролі залежних іменників, передбачає його будову. У кожного дієслова свій набір залежних іменників, тобто своя валентна рамка. На її основі дієслівні лексеми об'єднуються у валентні класи. До валентної рамки дієслів української мови може входити від одного до семи іменників із конкретно-предметними значеннями. Вони вказують на виконавця дії, у ролі якого виступають назви осіб або істот – *дитина пише, пташка летить*; носія певного стану – людину, тварину, комаху, рибу тощо чи предмет – *дитина спить, котик дрімає*; об'єкта дії або стану, тобто предмет чи істоту, на які поширюється дія або які охоплює стан – *чоловік б'є камінь, мати несе дитину*; особу, якої стосується дія або стан – *дочка подарувала матері книжку, син має автомобіль*; знаряддя, за допомогою якого виконують дію – *юнак рубає дрова сокирою, тесля забиває цвях молотком*; засіб, з якого виготовляють щось або який використовують як допоміжний матеріал для виконання дії – *хату збудували з цегли, сукню пошили із ситцю*; місце перебування істоти або предмета – *дідусь сидить біля будинку, ручка лежить на столі*; шлях руху – *кінь біжить дорогою, люди йшли через ліс*; вихідний або кінцевий пункт руху –

діти вийшли із зали, пароплав відчалив від берега.

Суттєвий вплив на зміст експериментальної системи вправ має розуміння інфінітиву у сфері дієслова. Традиційно інфінітив зараховували до дієслова як частини мови переважно на підставі його лексичного значення, бо він так само виражає значення дії, стану та процесу. Дехто з дослідників наголошував, що інфінітив – це найбільш загальне вираження дії [2, 322]. Проте його лексико-семантичну тотожність іншим формам дієслова не можна абсолютизувати, бо, по-перше, у такому разі до складу дієслів треба зараховувати віддієслівні іменники, оскільки вони також виражають дієслівну лексичну семантику, а по-друге, одного критерію не досить, щоб правильно визначити сутність інфінітива: у його ідентифікації треба зважати і на морфологічні ознаки, адже вони істотно відрізняються від морфологічних характеристик інших форм, об'єднаних у дієслово [1, с. 284].

В. Русанівський вважає інфінітив і виразником загальнодієслівної граматичної категорії перехідності/неперехідності, причому вона разом із категоріями виду (аспектуальності) та особовості / безособовості (персональності / імперсональності) об'єднує в одну частину мови такі різні дієслівні утворення, як дієвідмінювані дієслова, дієприкметники, дієприслівники, предикативні форми на *-но*, *-то* та інфінітиви [3, с. 158-159]. Проте категорія перехідності / не перехідності не є суто морфологічною. В основу її виділення покладено семантику дієслова – здатність / нездатність вираженої ним дії поширюватися / не поширюватися, спрямовуватися / не спрямовуватися на об'єкт – конкретний предмет, особу або якусь іншу істоту, що виступають у валентно зумовленій об'єктній позиції дієслова. Нарешті, у неї є свої словотворчі маркери. Цілком очевидно, що категорія перехідності/неперехідності має міжрівневий, *морфолого-словотвірно-синтаксичний* характер. Саме тому вона не може бути використана як основна для морфологічної характеристики інфінітива.

Важливим лінгвістичним чинником формування словотворчих вмінь учнів початкових класів під час вивчення дієслова є перехід інших частин мови

в дієслово (вербалізація). А саме, переважна більшість вербалізованих іменників залишається на етапі синтаксичного (функціонального) уподібнення до дієслів, тобто синтаксичними дієсловами. І лише ті вербалізовані іменники, які означають людей за професією, видом занять, уподобаннями, соціальним становищем тощо, зазнають морфологічного завершення їхнього переходу в дієслово за допомогою суфіксів *-ува-* та *-и-*. Вони приєднуються до вербалізованих іменникових основ як заступники граматично навантаженого компонента присудка — морфем-зв'язки *бути* в усіх її особово-числових та часових формах. Наприклад : *Я лікар* → *Я лікарюю*; *Батьки були лікарями* → *Батьки лікарювали*; *Син буде лікарем* → *Син лікарюватиме*; *Хлопець був би вівчарем* → *Хлопець вівчар* і т. д. Унаслідок морфологічного переходу іменник → дієслово в сучасній українській мові постала велика група відіменникових дієслів зі словотвірним значенням «бути кимсь за професією, видом занять, соціальним становищем тощо»: *вівчарювати (вівчарити), директорювати, ковалювати, кухарити, маклерювати, мірошникувати, пасічникувати, столярювати, теслювати (теслярювати), токарювати, спонсорювати, козакувати, парубкувати, дівувати, жебракувати* та ін.

На дієслова можуть перетворюватися й іменники, що супроводжують дієслова дії як валентно залежні компоненти. Це переважно іменники зі значенням знаряддя та засобу дії, пор.: *обробляти бороною (дисками, котками, мотигою)* → *боронувати (дискувати, коткувати, мотижити)*; *покривати гіпсом (асфальтом, смолою, бронзою, золотом, сріблом тощо)* → *гіпсувати (асфальтувати, смолити, бронзувати, золотити, сріблити)*. Утворення похідних дієслів на основі дієслівно-іменникових сполук стало можливим унаслідок редукції дієслівного компонента і заміни його дієслівними суфіксами *-ува-* та *-и-*, що приєдналися до іменникових компонентів зі значеннями знаряддя або засобу як кореневих морфем.

В обох випадках морфологічне дієслівне оформлення вербалізованих іменників так само можливе за допомогою словотворчих суфіксів, відмінним є лише те, що вони репрезентують у структурі похідних дієслів повнозначні

одиниці зі значенням дії, що входили до складу базових дієслівно-іменникових сполук. Саме тому дієслова, утворені на основі дієслівно-іменникових сполук, представляють тип відіменникових утворень, який перебуває на межі морфологічного та семантичного ступенів переходу іменників у дієслова. Загалом відіменникова вербалізація в сучасній українській мові найбільш виявлена в синтаксичному ступені в аналітичному різновиді й порівняно обмежено – у морфологічному ступені [1, с. 292].

Формування текстотворчих умінь в учнів початкових класів під час вивчення дієслова залежить від ефективної орфонімічної роботи, мета якої – сформувати вміння обирати слова, які за своїм значенням відповідають певному контексту. Орфонімічна робота – використання лексико-граматичних вправ, що спираються передусім на значення дієслова (лексичне і граматичне) і встановлення зв'язку між значенням дієслова та змістом поняття, між значенням слова і змістом тексту [4].

Під орфонімічними помилками ми розуміємо помилки у неправильному вживанні дієслова, що пов'язано з незнанням його значення, випадки невідповідності обраного слова тому поняттю, яке ним помилково позначене. Сюди відносимо і незнання особливостей уживання синонімів (можливе вживання *працює вчителем*, але не *робить*), і неправильне вживання граматичної форми слова, неправильне слово – і формоутворення *стерти дошку* замість *втерти дошку* або *зітерти з дошки*, унаслідок чого порушено відповідність слова тому поняттю, яке ним позначене [4].

Відповідно до принципу градаційності, який обґрунтовано в дисертаційній праці Н. Сіранчук, виокремлюємо чотири методичні рівні градаційності роботи над дієсловом у процесі вивчення української мови. Вправи *першого градаційного рівня* передбачають формування умінь орієнтуватися в умовах спілкування, усвідомлювати тему й основну думку висловлювання, добирати матеріал та систематизувати його для творення майбутнього тексту. *Вправи другого рівня градаційності* пов'язані із аналізом мовно-мовленнєвого матеріалу, добором лексики, необхідної для розкриття

здуму, визначенням послідовності розташування мікротем, осмисленням смислових зв'язків між частинами тексту, виділенням ключових слів для висловлення думки за допомогою граматичних та інтонаційних засобів. *Вправи третього методичного рівня градаційності* спрямовані на добір відповідних лексичних, граматичних та інтонаційних засобів для вираження думки, добір до запропонованих дієслів синонімів та антонімів, використання прислів'їв, приказок, фразеологізмів та дієслів із переносним значенням під час продукування текстів різних типів. *Вправи четвертого методичного рівня градаційності передбачають* усвідомлення учнями початкових класів єдності значення, форми і функції засвоєних дієслівних одиниць у мовленні, передусім у сприйманні текстів; проведення роботи з культури мовлення, виконання творчих завдань, у процесі яких учні продукують власні висловлювання.

Отже, формування текстотворчих умінь учнів початкових класів у процесі вивчення дієслова доцільно здійснювати за такими *змістовими напрямками*: інформаційно-змістовим, граматико-стилістичним, структурно-композиційним, певедінково-рефлексійним, оптимально поєднуючи роботу над засвоєнням норм сучасного літературного мовлення (орфоепічна, орфонімічна і граматична правильність); розвитком навичок активної роботи з дієсловом (точність, чистота, багатство мовлення); формуванням вмінь і навичок використовувати дієслово в усному (доречність, мовленнєвий етикет) і письмовому створенні текстів (логічність, виразність).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови : Академічна граматики української мови. К.: Університетське видавництво «Пульсари», 2004. – 400 с.
2. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Донецьк: Дон ДУ, 1996. – 437с.
3. Русанівський В. М. Структура українського дієслова. К.: Наукова думка, 1971. – 317 с.

4. Сіранчук Н. М. Формування лексичної компетентності учнів початкових класів на уроках української мови: дис. ... д-ра пед. наук. К., 2018. – 403 с.

5. Яворська С. Т. Становлення і розвиток методики української мови в початкових класах (XVI – XX ст.). Слов'янськ: ПП «Канцлер», 2004. – 335 с.